

Martie 2016

Armani Da Silva împotriva Regatului Unit (MC) - 5878/08

Hotărârea din 30.03.16 (MC)

Art. 2

Art. 2 § 1

Anchetă eficientă

Acuzație privind lipsa unei anchete eficiente cu privire la cauzarea decesului prin împușcare a unei persoane identificate în mod eronat ca fiind persoană suspectată de terorism: *neîncălcare*

În fapt – Reclamanta este o rudă a domnului Jean Charles de Menezes, care a fost identificat în mod eronat ca fiind o persoană suspectată de terorism și a fost împușcat mortal, la 22 iulie 2005, de doi ofițeri înarmați cu arme de foc din cadrul forțelor speciale din Londra. Incidentul armat soldat cu decesul domnului Menezes a avut loc la o zi după ce a fost lansată de către poliție o operațiune de căutare a persoanelor responsabile de plasarea celor patru bombe neexplodate și găsite în trei stații de metrou și una de autobuz din Londra. Existau temeri că era iminent un alt atac cu bombă. Cu două săptămâni înainte, forțele de securitate fuseseră în alertă maximă după ce peste 50 de persoane fuseseră ucise în timpul unor atentate sinucigașe cu bombă în rețeaua de transport din Londra. Domnul de Menezes locuia într-un bloc de apartamente ce avea o intrare comună cu alt bloc unde locuiau doi bărbați suspectați de implicarea în atacurile cu bombă eșuate. La 22 iulie, dimineața, în timp ce pleca spre serviciu, acesta a fost urmărit de doi ofițeri care credeau că ar putea fi unul dintre suspecți. Ofițeri înarmați cu arme de foc din cadrul forțelor speciale au fost aduși la fața locului cu ordinul de a-l opri să se urce în trenurile subterane. Cu toate acestea, la momentul sosirii acestora, el intrase deja în stația de metrou Stockwell. Acolo a fost urmărit în tren, imobilizat și împușcat în cap de mai multe ori.

Cazul a fost înaintat Independent Police Complaints Commission (IPCC) [Comisia Independentă pentru Soluționarea Plângerilor împotriva Poliției] care, în raportul din 19 ianuarie 2006, făcând o serie de recomandări operaționale și a identificat un număr de posibile infracțiuni comise de ofițerii de poliție implicați, inclusiv cele de omor și de neglijență în serviciu în formă agravată. În cele din urmă s-a decis să nu se formuleze nicio acuzație de natură penală sau disciplinară împotriva niciunui dintre ofițerii de poliție în lipsa perspectivei realiste de a fi confirmate. Ca urmare, o acțiune în justiție de natură penală, care a fost admisă, a fost inițiată împotriva Serviciului de Poliție în temeiul Legii privind sănătatea și protecția muncii din 1974. Poliția a fost obligată la plata unei amenzi penale de 175.000 lire plus cheltuieli de judecată, dar în recomandarea juriului anexată la verdict, la care judecătorul a achiesat, juriul l-a disculpat pe ofițerul responsabil de operațiune de orice „vinovăție personală” în evenimente. La o anchetă din 2008, juriul a revenit cu un verdict deschis după ce coronerul a exclus execuția extrajudiciară (*unlawful killing/exécution extrajudiciaire*) din lista de posibile verdicte. Familia a introdus o acțiune civilă în despăgubiri care s-a soluționat prin încheierea unui acord confidențial în 2009.

În cererea sa către Curtea Europeană, reclamanta s-a plâns de decizia de a nu trimite în judecată niciuna din persoanele aflate în legătură cu decesul domnului de Menezes.

La 9 decembrie 2014, o Cameră a Curții a decis să se desesizeze în favoarea Marii Camere.

În drept – Art. 2 (aspect procedural): Jurisprudența Curții a stabilit o serie de condiții pentru existența unei anchete eficiente în cazurile în care se recurge la forța letală din partea agenților statului: persoanele responsabile de desfășurarea anchetei trebuie să fie independente de cele implicate în evenimente; investigația trebuie să fie „adecvată”; concluziile sale trebuie să se bazeze pe o analiză completă, obiectivă și imparțială a tuturor elementelor relevante; să fie suficient de accesibilă familiei victimei și deschisă controlului public; și trebuie să se desfășoare cu promptitudine și celeritate rezonabilă.

Ancheta desfășurată în prezenta cauză a fost realizată de un organism independent (IPCC) care a strâns probele fizice și medico-legale relevante (au fost reținute peste 800 de articole), a ascultat martorii relevanți (au fost luate aproape 890 de declarații ale martorilor), a urmărit toate liniile evidente de anchetă și a analizat cu obiectivitate toate probele relevante. Familia persoanei decedate a fost informată în mod regulat cu privire la evoluția și concluziile anchetei, a putut să supună controlului judiciar decizia de a nu fi formulată trimiterea în judecată și a fost reprezentată în anchetă pe cheltuiuala statului, putând să realizeze examinarea încrucișată a martorilor (contraintergarea acestora; *cross-examination*) și să își prezinte observațiile în fața instanței. Nu a existat nici un element care să indice că o întârziere în gestionarea locului incidentului de către IPCC compromisese integritatea anchetei în vreun mod.

Deși, în general, reclamanta nu a formulat plângeri cu privire la anchetă, aceste considerente erau importante de luat în considerare în examinarea procedurii în ansamblu, având în vedere capetele de cerere specifice formulate de aceasta și care priveau exclusiv două aspecte ale eficacității anchetei: a) dacă autoritățile de anchetă erau în măsură să examineze dacă recurgerea la forță era justificată și b) dacă ancheta era de natură a identifica și – după caz - a sancționa persoanele responsabile.

a) *Cu privire la faptul dacă autoritățile de anchetă* erau în măsură să examineze dacă recurgerea la forță era justificată – Reclamanta a pretins că ancheta nu respectase standardele impuse de art. 2 deoarece autoritățile fuseseră împiedicate de legislația internă să ia în considerare caracterul rezonabil obiectiv al opiniei ofițerilor înarmați cu arme de foc din trupele speciale potrivit cărora folosirea forței fusese necesară.

Curtea a reținut că aspectul principal care trebuia clarificat pentru a se stabili dacă folosirea forței letale fusese justificată în temeiul Convenției era dacă persoana care se presupune că acționase în legitimă apărare avusese credința onestă și sinceră că era necesară folosirea forței. În vederea clarificării acestui aspect, Curtea ar trebui să ia în considerare dacă acea credință era rezonabilă din punct de vedere subiectiv (adică opusul obiectivului), ținând cont de circumstanțele specifice momentului relevant. Dacă credința nu era rezonabilă din punct de vedere subiectiv (adică nu se baza pe motive subiective întemeiate) este posibil să fie dificil pentru Curte să accepte că aceasta fusese onestă și sinceră.

Testul pentru legitima apărare în Anglia și Țara Galilor nu era semnificativ diferit și respecta acel standard. În orice caz, toate autoritățile independente care examinaseră acțiunile celor doi ofițeri, responsabili de împuscarea domnului de Menezes, verificaseră cu atenție caracterul rezonabil al credinței lor că domnul de Menezes era un terorist sincucigaș care putea detona o bombă în orice moment. În consecință, nu se poate afirma că autoritățile interne nu își îndepliniseră obligația de a lua în considerare, într-o manieră compatibilă cu cerințele art. 2, dacă recurgerea la forță fusese justificată în circumstanțele respective.

b) *Cu privire la faptul dacă ancheta era de natură a identifica și – dacă era necesar – de a sancționa persoanele responsabile* – Curtea este reticentă, în mod obișnuit, să intervină într-o decizie în materie penală de trimitere în judecată (*prosecutorial decision*) luată cu bună-credință și ulterioară unei anchete, de altfel, eficiente. Totuși, aceasta a acceptat câteodată că „deficiențele instituționale” din instanțele penale sau sistemul de urmărire penală ar putea încălca art. 2.

În cazul de față, Curtea a reținut că, având în vedere procedura penală în ansamblu, reclamanta nu a demonstrat că existența oricărei „deficiențe instituționale” în cadrul sistemului de justiție penală (criminal justice system) sau al sistemului reprezentat de Ministerul Public (*prosecutorial system*) putea sau era de natură să ducă la o încălcare a art. 2 cu privire la situația de fapt. În special:

- Curtea nu s-a pronunțat niciodată că o instanță trebuie să pronunțe o decizie în materie penală de trimitere în judecată (*prosecutorial decision*), iar faptul că un funcționar public (Crown Prosecution Service - CPS) a luat decizia de a nu trimite în judecată nu reprezenta o problemă în sine, cu condiția să existe suficiente garanții de independență și obiectivitate. Niciun element din jurisprudența Curții nu sugerează că un procuror independent este obligat să asculte martorii înainte de a decide dacă trimite sau nu în judecată o persoană.

- Pragul testului probatoriu* aplicat de CPS când s-a decis cu privire la trimiterea în judecată s-a aflat în marja de apreciere a statului. În stabilirea pragului testului probatoriu, autoritățile sunt obligate să realizeze un echilibru între mai multe interese opuse, inclusiv cele ale victimelor, ale potențialilor inculpați și ale publicului larg, iar aceste autorități se aflau evident într-o postură mai bună decât Curtea în realizarea acestei evaluări. Pragul aplicat în Anglia și Țara Galilor nu era arbitrar, fiind supus controlului, consultărilor publice și controlului politic frecvente. Nu exista o abordare uniformă între statele contractante și, deși pragul adoptat în Anglia și Țara Galilor poate fi mai mare decât în alte țări, acest lucru reflectă doar sistemul de jurați care funcționează în aceste state. Nici art. 2 nu prevede ca testul probatoriu să fie redus în cauzele în care decesele erau provocate prin acțiunea agenților statului. Autoritățile statului pârât au fost îndreptățite să considere că încrederea publică în sistemul reprezentat de Ministerul Public (*prosecutorial system*) era cel mai bine menținută prin trimiterea în judecată în cazurile în care probele justificau acest lucru și nu prin trimiterea în judecată în cazurile în care probele nu justificau acest lucru. În orice caz, o serie de garanții a fost elaborată în cadrul sistemului în cazurile de utilizare a armelor de foc de către poliție (*police shootings*) și de decese produse pe durata aflării în stare de reținere sau de arestare de către poliție (*deaths in custody*).

- Curtea nu este convinsă că sfera controlului judiciar privind deciziile de a nu trimite în judecată [instanțele interne puteau doar să intervină în decizia în materie penală de trimitere în judecată (*prosecutorial decision*) dacă aceasta era nelegală] era prea restrânsă. Nu exista o abordare uniformă între statele membre în ceea ce privește accesibilitatea controlului judiciar sau, în cazul în care acesta este prevăzut, în ceea ce privește sfera acestui control judiciar.

În concluzie, în timp ce faptele cauzei erau, cu certitudine, tragice, iar frustrarea familiei în lipsa oricărei trimiteri în judecată individuale era de înțeles, nu se putea afirma că „orice chestionare a autorităților responsabile pentru deces ... fusese lăsată în așteptare”.

Imediat ce s-a confirmat faptul că domnul de Menezes nu fusese implicat în tentativa de atentat din 21 iulie 2005, Metropolitan Police Service (MPS) (Serviciul Poliției Metropolitane) a recunoscut în mod public că acesta fusese omorât din greșală de ofițerii din trupele speciale. Un reprezentant al MPS s-a deplasat în Brazilia pentru a prezenta scuze în mod direct familiei domnului de Menezes și a efectua *ex gratia* o plată care să acopere nevoile financiare ale acestora. Aceștia au fost sfătuiți ulterior să solicite consiliere juridică independentă și li s-au dat asigurări că toate cheltuielile de judecată vor fi suportate de MPS. Responsabilitatea personală a ofițerilor de poliție implicați și responsabilitatea instituțională a poliției au fost analizate în profunzime de IPCC, de CPS, de instanța penală, de coronor și de jurați în timpul anchetei. Ulterior, când familia a introdus o acțiune civilă în despăgubiri, MPS a acceptat încheierea unui acord de soluționare pe cale amiabilă cu o despăgubire a cărei sumă a fost nedivulgată.

Decizia de a trimite în judecată autoritatea polițienească nu a avut consecința nici în drept, nici în practică de a exclude trimiterea în judecată individuală a ofițerilor de poliție. Nici decizia de a nu trimite în judecată pe niciunul din ofițerii de poliție nu a avut la bază existența unor omisiuni în realizarea anchetei sau toleranța ori complicitatea statului în comiterea unor acte nelegale; mai degrabă, s-a datorat faptului că, în urma unei investigații amănunțite, un procuror a analizat toate faptele cauzei și a concluzionat că nu existau suficiente probe împotriva vreunui ofițer de poliție care să respecte pragul testului probatoriu. Neajunsurile instituționale și operaționale identificate au avut ca rezultat condamnarea autorității polițienești pentru săvârșirea unor infracțiuni în temeiul Legii privind sănătatea și protecția muncii din 1974. Nu exista nicio probă care să indice că „sanționarea” (o amendă de 175.000 lire și cheltuieli de judecată de 385.00 lire) era excesiv de lejeră pentru fapte penale de asemenea natură. Acesta nu era un caz de „disproporție evidentă” între infracțiunea comisă și sancțiunea aplicată.

În consecință, ținând cont de procedură în integralitatea sa, nu se poate afirma că autoritățile interne nu au reușit să respecte obligațiile procedurale, prevăzute la art. 2, de a realiza o anchetă eficientă cu privire la împușcarea domnului de Menezes de natură a conduce la stabilirea situației de fapt și a chestiunii dacă folosirea forței era justificată sau nu în acele circumstanțe, precum și la identificarea - și dacă este cazul - la pedepsirea celor responsabili.

Concluzie: neîncălcare (13 voturi la 4).

([A se vedea și *McCann și alții împotriva Regatului Unit*, [18984/91](#), 27 septembrie 1995; *Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), nr. 48939/99, 30 noiembrie 2004, Nota de informare nr. [69](#); și *Giuliani și Gaggio împotriva Italiei* (MC), 23458/02, 24 martie 2011, [Nota de informare nr.139](#)])

* Conform Secțiunilor 5.2 și 5.3 din Codul Crown Prosecutors', procurorii (*Crown Prosecutors*) trebuie să fie convinși că există suficiente probe care să asigure „perspectiva realistă de condamnare”, cu alte cuvinte, că un juriu îndrumat corespunzător este mai probabil să condamne persoana inculpată pentru acuzațiile aduse.

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Redactat de grefă, prezentul rezumat nu obligă Curtea.

Apăsați aici pentru a accesa *Note de informare privind jurisprudența* ([Case-Law Information Notes](#))